

РОЗВИТОК ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В МАШИНОБУДІВНІЙ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі переходу вітчизняної економіки до ринкових умов особливого значення для її розвитку набуває застосування нових технологій, нововведень, які створюють базу для виходу підприємств і галузей в цілому на нові рубежі. Певна річ, нововведення потребують змін у всій виробничій культурі, в механізмах фінансування, мотивації робітника. Система нововведень має сприяти зниженню витрат виробництва, підвищенню якості продукції та росту прибутковості. Саме нововведення здатні зміцнити слабкі сторони діяльності підприємства і забезпечити прорив за рахунок різкого посилення його сильних сторін.

Загальний обсяг витрат на впровадження технологічних інновацій у 1998 р. склав 1,2 млрд грн. Основним джерелом фінансування інновацій для 70 % підприємств, що впроваджували нововведення, стали власні кошти, для 4,2 % — кошти Держінофонду і тільки 2 підприємства із 100 виконували інновації за рахунок кредитів банків. Українська інноваційна сфера ще не стала привабливою для вітчизняних та іноземних інвесторів. У 1998 р. ними вкладено у розвиток інновацій коштів на суму 150 млн грн. (лише 12,8 % загальної суми фінансування). Інноваційні інвестори вкладали кошти в основному в чорну металургію — 101,7 млн грн., харчову промисловість — 38,7 млн грн., промисловість будівельних матеріалів — 3,6 млн грн.

Аналіз стану інноваційної діяльності в промисловості показує згортання її масштабів. У 1998 р. інноваційну діяльність здійснювали 1738 підприємств, або 18,7 % від загальної кількості в Україні. Вище, ніж в цілому по промисловості, частка таких підприємств була в нафтопереробній промисловості (44,4 %), медичній (41,9 %), газовій та мікробіологічній (37,5 %) промисловості, чорній металургії (31,5 %) та машинобудуванні (27,6 %).

Щорічно майже на 20 % зменшується кількість створених вперше в Україні зразків нових видів машин, устаткування, апаратів, приладів. У 1998 р. їх створювали лише 130 промислових підприємств та науково-дослідних організацій, або 7,5 % від загальної кількості обстежених (у 1997 р. — відповідно 168 і 10,6 %). Серед створених 268 зразків нової техніки переважає електротехнічне, хімічне та компресорне, нафтопромислове устаткування,

автомобілі, технологічне устаткування для харчової промисловості. Середня тривалість створення зразків — 1,8 року.

Слід зазначити, що технічний рівень зразків нової техніки не відповідає сучасним вимогам. Частка зразків на основі принципово нових технічних рішень, в останні роки не перевищує 7 %. В результаті лише 7 створених у 1998 р. зразків нової техніки (2,6 %), за своїми техніко-економічними показниками перевершили кращі світові аналоги.

Постійно зменшується кількість освоєних нових видів продукції. У 1998 р. 266 промислових підприємств машинобудування (21,5 % від загальної їх кількості) освоювали нові машини, устаткування, апарати та прилади, 165 з них (13,3 %) випускали продукцію вперше в Україні. У 1998 р. вперше в Україні випущено 393 найменування нової продукції, що на 16 % менше, ніж у 1997 р.

Щоправда, активніше оновлювалось електротехнічне устаткування, сільськогосподарські та електричні машини, устаткування та рухомий склад залізниць. Водночас, порівняно з 1997 р., в чотири рази зменшилась кількість освоєних нових видів хімічного устаткування, втричі — металорізальних верстатів, радіоелектронної побутової апаратури, приладів і засобів автоматизації, вдвічі — нафтопромислового устаткування, ковальсько-пресових машин, апаратури та устаткування засобів зв'язку.

Питома вага продукції, виробництво якої освоєно вперше в Україні, в загальному обсязі виробництва склала 11,3 % проти 3,8 % у 1997 р. Обсяг випуску нової продукції в 1998 р. дорівнював у грошовому вимірі 859,5 млн грн., у тому числі принципово нової — 723 млн грн., виготовленої за ліцензіями — 716,9 млн грн., модернізованої та модифікованої — 136,5 млн грн.

Три чверті промислових підприємств, що виготовляли у 1998 р. нову продукцію машинобудування, реалізували її на внутрішньому ринку. Обсяг поставок нової продукції на експорт збільшився з 84,6 млн грн. у 1997 р. до 307,6 млн грн. Однак питома вага її в загальному обсязі виробництва незначна: в 1997 р. — 1,3 %, у 1998 р. — 4 %. Серед обсягів поставок на експорт переважають судна (обсяг експорту 253 млн грн.), електротехнічне устаткування (25,4 млн грн.), продукція загальномашинобудівного застосування (18,8 млн грн.), трактори (2,6 млн грн.).

Підприємства і організації верстатобудівної та інструментальної промисловості беруть участь у виконанні комплексно-цільових науково-технічних програм (КЦНТП). Це:

1. Розроблення та освоєння найважливіших видів верстатобудівної продукції.

2. Створення обладнання для виробництва тари та пакувальних матеріалів.

3. Створення обладнання для підприємств легкої промисловості та організація серійного виробництва на підприємствах Мінпромполітики України на 1994—2005 роки устаткування для виробництва хімічних ниток і волокон.

4. Забезпечення потреб України машинами та устаткуванням для поліграфічної промисловості.

Зазначені програми реалізуються відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України.

У рамках виконання програми та з метою послаблення залежності від імпорту у 1998 р. на виробництво поставлено:

- 32 моделі металорізальних верстатів;
- 24 моделі деревообробного обладнання;
- 22 моделі ковальсько-пресового устаткування;
- нові види різального інструменту з нанесенням надміцних покриттів та плазмових наплавлень, абразивних матеріалів з використанням природної сировини України, що дало можливість довести рівень забезпечення промисловості України національним обладнанням за номенклатурою з 30 % до 55 %, у натуральному виразі — до 60 %;
- освоєно виробництво 11 зразків перспективного обладнання для взуттєвого, трикотажного та швейного виробництв і 18 найменувань голко-платинних виробів, 9 найменувань складного поліграфічного устаткування.

Аналізуючи рівень розвитку інноваційної діяльності в машинобудівній галузі України, не можна обходити і причини, що призводять до гальмування цього процесу. Недостатність фінансування є причиною стримування розроблення нововведень для 87 % підприємств машинобудування в Україні. Вагомими причинами гальмування є відсутність коштів у замовника, високі кредитні ставки, високі витрати тощо.

Підсумовуючи викладене, зауважимо, що всі проблеми і досягнення інноваційної діяльності в машинобудівній галузі України, незважаючи на незначні масштаби її і скромні здобутки, позитивно вплинули на економічні показники виробництва. Понад 90 % підприємств, що впроваджували інновації, домоглися приросту продукції, підвищили її конкурентоспроможність і розширили ринки збуту; 55 % — замінили застарілу продукцію новими видами і зразками, більше 40 % — знизили матеріало- та енергомісткість продукції, 32 % — впровадили нові технології, спрямовані на охорону навколишнього середовища.